

Benne.

Tilleggsprosjektet.

Benne: Transport av høy

Opptrekk av: Johan N. Vevang

(adresse): Vevang.

Fylke: Moen og Romsdal

Heed: Kvanstad

Byggeteg: Vevang

g. nr. 119 Br. nr.

A. Heier av om opskrifta er eller eiga reynsk

B. Kaller om den er eller andre heimetsmenn.

1) Høytransporten har alltid foregått noe forskjellig på på de store gårdar en på de mindre, d.v.s på gårdar med eller uten heier.

Benne mener til å begynne med transport av rågras. Denne foregår for så vidt lik ens på alle bruk, både store og små. Når høyet er slått fører en det hvor det er så langt jorden der er sågras blir at det går an å tørke høy der. På dyrket mark som naturligvis alltid er for nokk til å tørke høy på foregår til å begynne med for det meste ingen transport av høyet. Dog kan det forekomme at en før høyet blir breid utover, kjører man loss rågras til nærme ledige velt når det er riktig framfå gitt med gras på engene. I alle del brukar en når en tørker høyet på marken å breid det utover hvor det ligger selv om skoren, uten det er etter maskin eller lja, er aldrig så lykkelig og vore. Breiingen foregår ved hjelp av håndrive og utføres mest av kvinnfolk eller som vordt er og etter så god teit som en har lar en så høyet ligge fra 1 til 2-3 dager å tørke for en smitt det som med håndrive om dagen og seller det i søler om kullen. Har en bra med hjelp på gårdene smitt en det om en gang hver dag mens det ligger stikk flatt og tørker fortsett at det er godveir. I regner smitt en det ikke. Når en skal søke høyet raker en det først i -

sammen i skåren med rive. De som ikke har hest, og også noen av de mindste brukene med hest, bruker håndrive. De større brukene gjør det med hestrive. Noen har hatt hestrive i ca. 30 år noen i 15-20 år og de fleste bruk ^{med hest} har som nevnt ingen.

På dykt mark er høyet det, særlig i nyen tid, ^{mest} alltid for meget gras til å tørke på plassen i en gang - i en berie som en sier.

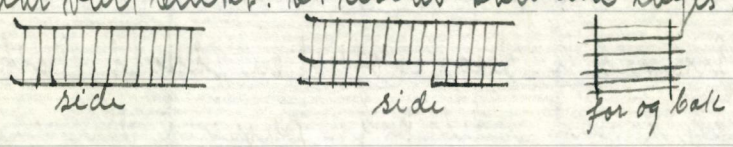
Det er gjerne både 2 og undertiden 3 berier. Før å få høyet ut over igjen eller sålingen må en således transportere bort noe Tidlig første godværsdagen eller første gangs såling tar en så hesten og høyvognen og kjører bort en del av sålene til nær- neste ledige tørkeplass. Høyvognen er en alm. langvogn på to hjul som en setter (karger) kører på som en sier. En på hver side en for og en bak. Med hendene eller med høgaffet løser en så sålene opp i vognen. Arbeidet utføres oftest av en voksen man med en unge opp i vognen til å hoppe høiet. En kjører bort sei meget høy at resten kan bli bort med en eller to sålinger til. De som ikke har hest bærer sålene oftest med armene bort- over et stykke til en ledig plass. De har mindre areal og således også mindre høy å arbeide med i gangen. Tårken en høyet i heije transporterer det i regelen aldrig med vogn. En kaster det innover mot heijen, som settes midt i det høiet den skal ta, med høgaffet. I de siste 10-12 årene brukes oftest hestrive til dette arbeide hos dem som har sådam. Hos enkelte er skoprien tatt i bruk de siste 4-5 årene. I heije høyet brukes svært meget i dag og blir mere og mere brukt når gjelder langhøy og da i første rekke kinnsteng. I min fars tid for ca 20 år siden bruket man høy bare i regnår når det var vanskelig å få tørt på bakken. Og i hans ungdom bruket man enda mindre. Heijing er mest brukt på litt større bruk. Småbrukene tørker mest fløtt.

En marken våt og stempet der graset blir slått bærer en del

Carl på den måten at at en lagge fjernmer av grasset
 med riva (håndrim) og legger venstre hånden under hjemma
 eller båla (båle) (ei) og rivhodet over. Riva holder en i høyre
 handa nesten nede ved rivhodet mens skallet hviler mot
 skuldra eller aksla som en gjenn ser her. Ten pleier ikke bare
 langt ~~ten~~ bare til mennesk plass hvor det er såpass høyt at høy
 kan tørkes. Underdelen består en del i kos (et slags borg). Dette
 er oftest kvinnfolk arbeid men er det skal man meget hjelper
 oftest mannfolk der. Ten kan også se lillebær brukt til denne
 transport. Lillebåra no til dags er oftest en såkalt flottbåre.
 med to armer av bjerk som er litt bøyd i spissen i den enden
 håndtakene er. I fransk enden er hjulet festet fester,
 bakover et tverrbrett av lia som skjerm for hjulet. Bak brettet
 en kraftfull til å begge løst på og så er det armen. Både
 tverrbrettet og platten er fastspikret til armene. Brettet des-
 uten avsluttet med gjenspen. For i lia brukt en gjenn bit-
 lebåra no anderledes såkalt karubåre. To armer av bord,
 lunt, stående på kant, oval rundel i enden hvor hjulet var
 festet, avspisset i enden mot håndtakene. Like bak hjulet
 et tverrbrett et nytt tverrbrett igjen lengre bak; fastspikret tinn
 under. Det ble slik som en kasse i baren til å begge løst i
 Begge sorter lillebåre er her beregnet til ferdvilling og ikke
 til høytransport. Til slik høytransport kan en også se
 bærebåre som må bære av to mann (fiskebåre) Den er laget
 av 2 forholdsvies spinkle armer som er tynnet på midten
 med tverspiler over; no mellomrum mellom spilene. På
 hanger og annen skinnmark med lite gras raker en flek-
 ker av høyet selv om det er høyt i grünen Ten raker det
 ikke så langt. Or det svært lite høy raker en bare små
 flekker en såkalt eller to. Det erhusom det passer. Lær en

vil se foregår transporten av rågras ikke så svært forskjellig på store og mindre bruk. Det samme gjelder forleid og notid.

Når det gjelder høing derimot stiller det seg noe anderledes. Når en har hest kjører en alltid høyet i høs med vogn. Til dette bruker en langvogna som i daglig tale ofte blir benevnt høivogn selv om det er nytt på vinteren. Sam for nevnt bruker en kørje på vogna eller grinner som noen i senere år også har begynt å kalle dem. Færmer er et ^{nytt} ~~ord~~ ^{ord} som også blir brukt og har vært brukt. Et riss av karmene lages for å illustrere bedre

Sam en vil se er det to typer sidekarmen som er i bruk. Den selles på vogna utenpå hjulene. Lasset blir da store. Den annen med ~~hakk~~ for hjulet selles rett over hjulet. Lasset blir da smaler. Den siste er gått mest ut av bruk no.

Når høyet er høst raker en det sammen ut på ettermiddagen med hesterive hvor en har det og med håndrive hvor en ikke har annet. Å rake sammen høy med håndrive er mest kvinnfolk arbeid. Mannfolkene leses høyet op i vogna med gaffel eller bare med armene. Til å hoppe opp i vogna har en gjerne anger. En voksen går da oftest opp til stult. Ofte hopper voksne hele lasset. Det leses så meget høy i vogna at høyet står litt over "kärjen". En legger ikke tång eller tång over lasset for å holde høyet på plass. Det leses ikke mer på lasset en at det følger med ket. Mannfolk kjører lasset inn på låven og leses av med hendene eller med høygaffel. En bruker gjerne 2 høivogner slik at den ene blir pålisset til på marken mens den annen er inne på låven for å limes. Mens dette pågår raker kvinnfolka marka rein. I min fars ungdom brukte en ikke "kørje" på høivogner en brukte da "høylång" som ble lagt over høyet og sturret

fast til vognen med tæug i begge ender.
Dette var på den anden side av 1900 tallet

høylæng

Støtt i tømmeren forekommer undertiden ikke. Denne er bare lyneg-
mark. Det hender dog at småbræken i værtenipa kan slå som sekker
lyneg som transporteres hjem i sekker som beres på ryggen. Denne
lynegstøtt er mest gået av bræk no. Her som kan sammenlignes med
støtt i tømmeren er støtt av avvekslingsdyr og vanskelig tilgængelige
plasser eller ligger på innumark. Også denne støtt er no mest gået
av bræk i det. Slikt blir brækt som beite. Her omkring 1920 slog
en endu undertiden at slik støtt både på små og store bruk. Etter
den tid er den falt mer og mer av. Min fars ungdom kjørte en
slikt høylæng hjem med hest og slede med bare bræmme (det var
altså ikke slinger under meien) Høylengt ble holdt fast med høyl-
læng. Senere gikk en over til å bruke vogn med "kærje" på sek-
ken dette var mer vanskelig. Tidene ble brækt bare av hest.

28 På småbruk tåler hest bræker enkelte no for dags å dra
høylæng inn på håndvogn. En bræker da enten "kærje" på vognen
eller en bare serrer høylæng fast med tæug. Men både no og særlig
før har det vært mest brækt å bare høylæng inn i hus i "bøler" (bøler)
(med tykk d.) på nakkem. Til dette brækes "bøltæug" (bøltæug)
som legges dolt under "bøla" slik at det blir en boks i en
enden. Når en så har lagt "bøla" oppi smetter en endene på
tæuglet inn i boksa og der blir så "bøla" blir fast og hard.
En legger ikke høylæng bare oppi med hendene. Særlig når det er
smått hjemme en det sammen med håndrien og legger
hjemme eller hjemme opp i fæuglet. Dette er kvinneskarbeid.
Manfolkene bærer "bøla" i hus. En legger sig for det mest på
sne og før "bøla" rullet opp på nakkem. En holder tæuglet over
aksla og får ofte hjelp til å reise seg. Hjelperen kan stå enten
for eller bak. Folk som bor på byene og som må frakte høylæng fra

6
Svinnholmen rundt om bruket distrikt å bruke kvist i moter
laget av snø som gjerne for har vært brukt til steriliser.
Barn bærer ikke høy, men er med og raker.

Høyler har ikke vært brukt i nevneverdig grad. Her på stedet har
bare 2 bruk hatt høyler. Den ene ble revet av lystjerne og hadde da
ikke vært i bruk på noen år. Den andre er i bruk enda fordi eieren
har gammel og forholdsvis liten hvedeløse. Høyet ble høstet til og
lea disse med vogn og hest på vanlig vis. Hjem høstet en del som
regulert sist på våren når en hengte det.

Det har ikke vært noen regler for det siste løstet. En måtte
særlig for i tiden for åll med, gjøre grundig rent. No er en min den
visen med dette. Men i nærheten av vieren og andre steder hvor
folk ferdes vid en gjerne bør det helt rent og også. De minste
bruketene er mest nøye på å ha det rent for høy på marka.

NORSK ETHNOLOGISK GRANSKING
adr. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

85